

2. Данилова Г. Акмеологічна модель педагога у ХХІ столітті // Рідна школа. – 2003. - №6. – С. 6-9.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К., 2004. – 352 с.
4. Кондрашова Л.В. Реформування педагогічної підготовки студентів // Рідна школа. – 2000. - №6. – С. 14-16.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 2002.-№26.
6. Підласий І., Трипольська С. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя // Рідна школа. – 1998. - №1. – С. 4-8.
7. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навчально-методичний посібник для педагогічних навчальних закладів. – К., 2002. – 214 с.

*О.О.Гаврилюк*

### **ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

*В статтє раскрыта необходимость формирования коммуникативной культуры будущих учителей в высшем учебном заведении и рассматриваются пути и методы решения проблемы формирования коммуникативной культуры.*

*The article shows the necessity of forming future teachers' communicative culture in the conditions of higher educational establishment. It also deals with the ways and methods of solving the problem of forming communicative culture.*

Розвиток українського суспільства на засадах загальнолюдських цінностей і національних пріоритетів вимагає розробки нових методологічних підходів професійної освіти, в центрі яких – формування духовності особистості, нарощування культурного потенціалу суспільства.

Загальноновизнано, що саме культура є мірилом розвитку людини, оскільки вона віддзеркалює не тільки обсяг засвоєних нею цінностей громадської діяльності, але й сам спосіб, у який людина залучається до таких цінностей. Відчутною є роль культури спілкування і у становленні особистості майбутнього

вчителя. Аналіз педагогічних досліджень дає підстави стверджувати, що комунікативна культура є відбитком зовнішніх і внутрішніх ресурсів навчання, як об'єктивних, так і суб'єктивних.

Вченими доведено, що лише незначна частина майбутніх фахівців досягає високого рівня розвиненості культури спілкування в умовах спонтанного розвитку цього складного особистісного утворення. Більшість студентів відрізняються нерозвинутою комунікативною культурою, схильні переважно до репродуктивної діяльності, мають обмежені уявлення про феномен комунікативної культури, в них відсутня ініціатива та прагнення самовдосконалення. Це негативно позначається на особистих досягненнях у процесі професійно-педагогічної діяльності, на життєвому самовизначенні (Н.О.Алексеева, І.Д.Бех, Л.І.Божович, В.С.Цетлін).

Звідси постійна увага науковців до вищезазначеного феномену, намагання осмислити його скрізь призму тих особистісних утворень, з якими корелює педагогічне спілкування, а саме у зв'язку з вивченням специфіки педагогічної діяльності (О.О.Абдуліна, С.І.Архангельський, Ф.М.Гоноболін, В.А.Кан-Калік, Н.В.Кузьміна, В.О.Сластьонін, Р.І.Хмелюк та ін.).

Педагогічний досвід, аналіз наукових джерел переконливо свідчать, що підвищення якості підготовки майбутнього вчителя, успішність формування його культури спілкування залежать не тільки від вияву якісно нових засобів і підходів до визначення мети чи змісту педагогічної освіти, а й від суттєвої перебудови вже наявних способів організації навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи.

Складність, динамічність, багатосторонність, творчий характер педагогічної праці зумовлюють необхідність свідомого і творчого застосування різноманітних прийомів і способів роботи, пошуку оптимальних шляхів удосконалювання навчально-виховного процесу. Разом з тим, специфічні особливості педагогічної діяльності визначають практичну значущість автоматизації ряду стереотипних дій учителя, роль педагогічних навичок [1].

У ході нашого дослідження ми вивчали динаміку розвитку показників сформованості комунікативної культури шляхом спостережень і моделювання показників сформованості комунікативної культури студентів. Це дозволило детально проаналізувати специфіку комунікативної поведінки кожної групи і виявити раціональні шляхи педагогічного керівництва навчальною діяльністю.

Аналіз показав, що застосування технології формування комунікативної культури студентів сприяло активізації спілкування між студентами і викладачами, підвищенню в студентів загального інтересу до навчання, зміцненню міжособистісних стосунків у групах, розвитку мовних, мовленнєвих навичок, а водночас – вдосконаленню навичок культури спілкування, що є показником сформованості комунікативної культури молодого фахівця.

Крім того, нами помічено, що важливу роль у формуванні комунікативної культури як професійної цінності майбутніх фахівців грають якісні особливості мовленнєвого навчання студентів. Показники динаміки формування комунікативної культури знаходяться в безпосередній залежності від кількості навчальних годин, якості викладання, технологій і методик, застосованих філологами - викладачами як рідної, так і іноземних мов.

Зауважимо, що під час навчального спілкування кожному студентові властиве індивідуальне поєднання рівнів мовної і мовленнєвої компетенції, незалежно від методик, інтенсивності і тривалості навчання. Це свідчить про те, що кожна особистість має свій комунікативний потенціал і свій тип орієнтації в навчанні спілкування. Наші спостереження за мовленнєвою діяльністю студентів на рідній і іноземній мовах підтвердили наявність взаємозв'язку між типом орієнтації в навчанні й особистісних характеристик кожного студента. Усе це говорить про те, що необхідно враховувати особистісно-орієнтований підхід у процесі формування такої професійно значущої риси, як культура спілкування. Урахування закономірностей, що існують між типом орієнтацій у навчанні і психологічних особливостей особистості, дозволяє викладачам гуманітарних дисциплін здійснювати раціональне планування

занять, вибір методів навчання, а також відкриває шляхи педагогічного керівництва групою студентів в індивідуальній і спільній навчальній діяльності.

Грунтуючись на результатах нашого дослідження ми дійшли висновку, що необхідне впровадження технології формування комунікативної культури студентів у процесі викладання гуманітарних дисциплін, яка має містити опис послідовних дій викладача для досягнення найбільш ефективного результату протягом навчального семестру. Для цього пропонується здійснити таку послідовність етапів:

- систематизування планів із впровадження різних методичних прийомів, методів навчання, спрямованих на розвиток комунікативних навичок студентів;
- внесення до навчального плану методів навчання, спрямованих на розвиток у студентів творчого, незалежного мислення і свідомого, професійно орієнтованого ставлення до навчання і праці;
- об'єднання наявної інформації про формування та тестування комунікативних навичок студентів в інформаційну технологію;
- включення до навчального плану практичних занять, які спрямовані на здійснення безперервного зв'язку між теоретичним навчанням і майбутньою практичною діяльністю студентів;
- організацію аудиторних та позааудиторних заходів для формування в студентів здатності до ділового спілкування і досягнення поставлених цілей у процесі комунікації.

Дотримуючись поданих етапів, викладач має організувати навчальну діяльність таким чином, щоб кожен студент мав можливість виявляти індивідуально-психологічні риси, що характеризують та розвивають пізнавальну спрямованість. Введення активних видів навчальної діяльності: диспутів, круглих столів, дискусій, брейн-рингів, ігрової діяльності тощо - необхідно проводити з урахуванням індивідуальних особливостей студентів та специфіки особистісної орієнтації студентів у навчанні. Викладачі гуманітарних предметів мають добирати ролі для ігрової діяльності студентів з урахуванням виявлених діагностичним

шляхом індивідуальних характеристик. Це сприятиме підтримці загального інтересу до навчання, збереженню позитивного емоційного фону занять, зміцненню міжособистісних стосунків між студентами і викладачами, раціональному розподілу навчального часу, інтенсивному запам'ятовуванню інформації навчальних курсів.

У ході дослідження ми дійшли висновку, що психічна готовність до оволодіння професією виявляється в таких рисах особистості, як творче ставлення до діяльності, комунікабельність, послідовність мислення та поведінки, відповідальність. З іншого боку, когнітивна (комунікативна) орієнтація особистості в навчанні характеризує ступінь сформованості комунікативної активності та вибір особистістю моделі орієнтації для задоволення потреби у самореалізації та досягнення намічених цілей у спілкуванні з іншими людьми. Отже, психічна готовність до оволодіння професією формується одночасно з розвитком навичок комунікативної культури.

У процесі занять необхідно впроваджувати навчання студентів ведення гуманітарного діалогу. Таким чином досягається імітація робочих ситуацій спілкування, що є чудовою практикою для майбутніх вчителів.

Експеримент щодо впровадження технології формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі викладання гуманітарних предметів показав, що в ході навчальної діяльності студенти виявляють та вдосконалюють ті якості професійної та комунікативної діяльності, які мають бути сформовані в кожного випускника вищого педагогічного навчального закладу. Надбані студентами знання, вміння, мотиви та способи діяльності збагачують професійну підготовку та сприяють формуванню в кожного студента комунікативної культури як моделі орієнтації для задоволення потреби у самореалізації та досягнення певних цілей у сучасному суспільстві.

Під час проведення експерименту застосовувалися психологічні методики діагностики рис особистості, рівнів комунікабельності, психологічної готовності студентів до оволодіння професією тощо. Збір та обробка великої кількості експериментальних даних, тривалість експерименту, велике

число учасників експерименту – усе це сприяло досягненню високої точності результатів дослідження.

Досить значним чинником, що забезпечив ефективність дослідницько-експериментальної роботи, було застосування системного підходу та системної методології дослідження, що дозволило точно сформулювати мету, завдання та послідовність проведення експерименту.

Отримані під час експерименту результати вимагали перевірки та підтвердження в практиці викладання. Тому наступним етапом дослідження стала апробація технології формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процесі викладання гуманітарних предметів та виявлення практичних можливостей підвищення ефективності формування навичок комунікативної культури як професійної цінності студентів вищої школи.

#### Література

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования; Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов, слушателей Ин-та повышения квалификации преподавателей пед. дисциплин ин-тов и пед. ин-тов.* - М.; Просвещение, 1984.-208 с.

*С.В.Шаталова*

### **ІНШОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

*В статье определяются приоритетные направления исследования иноязычной коммуникативной компетентности как важного показателя профессионализма учителя начальной школы.*

*The article reveals some prior directions as for investigating foreign language communication competence as a particular feature of primary school teacher professional skills.*

Одним з основних і найбільш визначних стратегічних напрямків розвитку сучасної освіти є його гуманізація й гуманітаризація. Гуманітаризація освіти передбачає, перш за все, усвідомлення знань про людину, суспільство, культуру,